

УДК 378.147:811.14'06(564.3)»19-20»(045)

ЗМІСТ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ В УНІВЕРСИТЕТІ КІПРУ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Ю.М.Короткова

***Анотація.** У статті розглядаються особливості організації навчально-виховного процесу на відділеннях англійської та французької філології Кіпрського університету кінця ХХ – початку ХХІ століття; аналізуються навчальні плани підготовки бакалаврів філології, викладачів англійської та французької мов.*

***Ключові слова:** навчальний план, зміст освіти, іноземна мова, студент-філолог, університетські іншомовні відділення.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются особенности организации учебно-воспитательного процесса на отделениях английской и французской филологии Кипрского университета конца XX – начала XXI века; анализируются учебные планы подготовки бакалавров филологии, преподавателей английского и французского языков.*

***Ключевые слова:** учебный план, содержание образования, иностранный язык, студент-филолог, университетские иноязычные отделения.*

***Summary.** In article features of organization of study and educational process in departments of English and French philology of Cyprus University in the late 20th and early 21st century are considered. The curricula of the preparation of bachelors of philology, teachers of English and French are analyzed.*

***Key words:** curriculum, content of education, foreign language, student-philologist, foreign language university departments.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку суспільства, який вирізняється глибокими інтеграційними процесами у всіх сферах життя людини, іншомовна освіта покликана сприяти формуванню вільної, соціально мобільної, відкритої до постійних змін особистості, яка усвідомлює важливість будь-якої іноземної мови як засобу спілкування та професійного зростання. На жаль, при повному усвідомленні потреби надання якісної мовної освіти, у більшості європейських країн зафіксовано недостатній рівень сформованості іншомовної комунікативної компетенції випускників вищих навчальних закладів, у тому числі й випускників-філологів. Усе це обумовлює необхідність оновлення методології та змісту іншомовної освіти відповідно до нових вимог сучасного світу.

Реалізації зазначеної мети сприяє вивчення позитивного педагогічного досвіду окремих європейських країн, серед яких на увагу заслуговує така країна-член Європейського Союзу, як Республіка Кіпр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Вітчизняними науковцями на сьогодні досліджено питання змісту іншомовної освіти в таких країнах, як Велика Британія (В.Базуріна, О.Кузнецова), США (І.Пасинкова, Л.Товчигречка), Франція (М.Гулей), Німеччина (В.Гаманюк), Швеція (Л.Мовчан) та інші. Утім, вивчення вітчизняних науково-педагогічних праць, присвячених системам освіти в зарубіжних країнах, показало відсутність дослідження, яке б висвітлювало кіпрський досвід реалізації змісту мовної освіти у вищих навчальних закладах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження динаміки й трансформації змісту мовної підготовки бакалаврів-філологів на іншомовних відділеннях університету Кіпру в кінці ХХ – початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Перший вищий навчальний заклад у Республіці Кіпр – Кіпрський університет – був створений лише у 1989 році. Розпочав свою діяльність університет з 1992 року [1, 88].

Стосовно іноземних мов, то їх вивчення в статусі базової спеціальності в Кіпрському університеті забезпечувалось на таких відділеннях, як: відділення англійської філології, відділення французької філології, відділення турецької філології та мов Близького Сходу.

Розглянемо особливості підготовки бакалаврів на відділеннях англійської та французької філології.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття головними завданнями підготовки фахівців на відділенні англійської філології були:

- формування високого рівня англомовної комунікативної компетенції;

- забезпечення необхідного теоретичного фундаменту для розуміння студентами будови та функціонування мови загалом і англійської зокрема;
- розвиток умінь використання мовних і мовознавчих знань у дослідницькій та викладацькій діяльності;
- надання необхідних знань з літератури та культури англійських народів; ознайомлення з історією та теорією літератури для формування здатності розуміти взаємозалежність літератури й соціокультурної дійсності.

Абсолютно тотожні завдання підготовки бакалаврів із незначними варіаціями у формулюванні висувалися й на відділенні французької філології.

На відділенні англійської філології Кіпрського університету спочатку не передбачалось розподілу навчання за напрямками. Лише з 2010-11 навчального року було введено такі спеціалізації: 1) теоретична і прикладна лінгвістика; 2) література і культура англійських народів; 3) перекладознавство. З цього року протягом перших двох семестрів (перший рік навчання) студенти відділення навчалися за однією програмою, а з третього семестру (другого року навчання) мали обрати один з трьох напрямів підготовки [3].

На відділенні французької філології за спеціальністю «Французька мова та література» було передбачено два напрямки підготовки: мова-мовознавство та література-культура. З 2009 року введено нову спеціальність «Сучасні мови» і відділення було перейменовано у відділення французької філології та сучасних мов [4].

Мовою викладання на відділеннях є англійська та французька відповідно, тому від студентів вимагається достатній рівень володіння ними. Для отримання диплому майбутні філологи мають протягом восьми семестрів (чотирьох років) успішно скласти іспити з 44 дисциплін, кожній з яких відповідає по п'ять дидактичних монад (кредитів). Усі дисципліни поділяються на обов'язкові та вибіркові, оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за десятибальною шкалою.

Випускники відділень англійської та французької філології мають можливість працевлаштуватися до закладів освіти, перекладацьких центрів, засобів масової інформації. Також випускникам-бакалаврам надається можливість продовжити навчання в магістратурі за такими напрямками: 1) англійська та порівняльна література, теорія літератури, культурознавство, теоретична й прикладна лінгвістика, театральне мистецтво, комунікація та засоби масової інформації – для випускників відділення англійської філології; 2) література, мовознавство, європознавство, культурознавство, методика викладання іноземної мови – для випускників відділення французької філології.

Для реалізації завдань підготовки фахівців навчальним планом відділень англійської та французької філології передбачено засвоєння ряду мовних і мовознавчих дисциплін, дисциплін з літератури та літературознавства, історії та культури, методології наукового дослідження, методики навчання мови.

Розглянемо зміст навчальних дисциплін на відділенні англійської філології наприкінці ХХ – початку ХХІ століть.

Усі дисципліни відділення можна поділити на такі блоки: 1) дисципліни, що забезпечують мовну підготовку; 2) дисципліни, що забезпечують літературну підготовку; 3) мовознавчі дисципліни; 4) дисципліни, спрямовані на формування перекладацької компетенції; 6) дисципліни, що забезпечують методичну підготовку.

Інтерес для дослідження становитимуть мовні та мовознавчі курси, а також дисципліни, спрямовані на формування перекладацької компетенції.

Дисципліни, що забезпечують мовну підготовку.

«*Англійська мова для академічних цілей*» (перший семестр). Ця дисципліна являла собою практичний курс англійської мови, головною метою якого було вдосконалення мовної підготовки студентів, розвиток умінь усного й писемного мовлення на просунутому рівні. Основна увага приділялась удосконаленню писемного мовлення. За допомогою вивчення обраних викладачем текстів майбутні філологи знайомились з різними жанрами й стилями писемного мовлення, а також з процесом створення, коригування та критики тексту.

Метою дисципліни «*Написання наукового есе*» (другий семестр) була теоретична й практична підготовка студентів до організації й виконання наукового дослідження англійською мовою. Головними напрямками роботи були такі: вибір теми дослідження, робота в бібліотеках, збір, організація та обробка матеріалу, методи аналізу та види презентації результатів дослідження.

Під час викладання дисципліни «*Мистецтво письма*» (четвертий семестр) студенти аналізували різноманітні стилі та жанри писемного мовлення, а також залучались до світу письменників шляхом написання власних творів [2, 34].

На відділенні також пропонувалась дисципліна «Педагогічна граматики», під час викладання якої студенти вивчали головні граматичні теми з наголосом на їхніх особливостях при вивченні англійської як іноземної.

З'ясуємо зміст мовознавчих дисциплін.

«Вступ до мовознавства» викладався протягом першого й другого семестрів. У першому вивчались розділи мовознавства: фонетика, фонологія, морфологія, синтаксис, семасіологія. З метою кращого засвоєння певних теоретичних понять застосовувались різноманітні мовні й мовленнєві вправи. Протягом другого семестру засвоювались фундаментальні загальні характеристики мови, а також різноманітні погляди на мовний феномен (комунікативний, соціальний, психологічний та інші). Студентам пояснювались відмінності у визначенні головних мовних понять у межах основних лінгвістичних течій (структуралізм, генеративізм тощо).

Під час викладання дисципліни «Фонетика і фонологія англійської мови» (третьому семестру) студенти засвоювали такі теми: класифікації звуків англійської мови, фонетична транскрипція, ритміко-інтонаційні характеристики англійської мови, фонетичні теорії.

Курс «Морфологія і синтаксис англійської мови» (третьому семестру) був присвячений аналізу зовнішньої структури слова, правил словотвору. Вивчався зв'язок синтаксису й морфології. Аналізувались правила побудови речень, відмінності між головними й другорядними реченнями тощо.

Головною метою навчальної дисципліни «Семасіологія і прагматика» (четвертому семестру) було засвоєння таких тем, як: значення слова, лексична семасіологія, головні смислові зв'язки, зв'язки граматики й семасіології. Передбачалось уведення студентів до прагматики, а саме вивчалось значення лексичних одиниць різних рівнів залежно від ситуації спілкування.

Під час засвоєння курсу «Соціолінгвістика» (п'ятому семестру) майбутнім філологам демонструвалось мовне розмаїття відповідно до соціального оточення. Детально з'ясовувались способи, за допомогою яких соціокультурні чинники, такі як соціальний статус, професія, освіта, вік та стать впливають на мовну поведінку індивіда.

Головною метою дисципліни «Психолінгвістика» (сьомому семестру) було ознайомлення студентів з: чинниками, що сприяють або заважають навчанню мови; головними теоріями навчання мови й способами їх застосування; теоріями оволодіння першою та другою мовами; проблемами диглосії, розумового розвитку; біологічними сторонами мовного феномену [3, 35-36].

Серед дисциплін за вибором за напрямом підготовки «Мовознавство» пропонувались такі: історія англійської мови, порівняльні студії, стилістика, аналіз мовлення, методологія наукового дослідження, генеративно-трансформаційна граматики, філософія мови, комп'ютерна лінгвістика, лексикографія, вживання англійської мови як міжнародної, напрямки мовознавства, прикладна лінгвістика, питання англійської фонології, питання синтаксису англійської мови, питання психолінгвістики та навчання мови, порівняльний синтаксис, семасіологія і переклад, засвоєння мови й порушення мовлення, наукова робота в галузі мовознавства [3, 37].

Щодо навчальних курсів, спрямованих на формування перекладацької компетенції, то навчальним планом передбачалось вивчення лише однієї дисципліни – «Перекладознавство» – протягом одного семестру – п'ятого. Завданням дисципліни визначався розвиток перекладацьких умінь, умінь оцінки перекладу з наголосом на різних рівнях лінгвістичного аналізу. Також передбачалось вправління студентів у перекладі різноманітних текстів з англійської на грецьку, знайомство зі стратегіями редагування текстів-перекладів та з головними поняттями теорії перекладу [3, 36].

Ситуація змінилась з 2010 року після введення на відділенні англійської філології Кіпрського університету третього напрямку підготовки «Перекладознавство». До навчального плану було додано нові дисципліни, такі як «Теорія перекладу».

На підставі аналізу навчальних планів підготовки фахівців на відділенні англійської філології Кіпрського університету констатовано досить незначну кількість дисциплін з практичного курсу англійської мови. Цей факт можна пояснити тим, що англійська мова в Республіці Кіпр вивчається з початкової школи, тому першокурсники вже володіють нею на достатньому рівні. Що ж до інших іноземних мов, наприклад, французької, то її вивчення як другої іноземної починається лише з гімназії. Тому практичному курсу французької мови наприкінці ХХ – початку ХХІ століття відводилось набагато більше часу, аніж англійській мові. Так, на відділенні французької філології та сучасних мов Кіпрського університету практичний курс французької мови викладався в межах десяти дисциплін, таких як «Французька мова для академічних цілей 1, 2, 3, 4», «Аудіювання, читання, говоріння, письмо», «Граматики 1, 2», «Техніка усного й писемного висловлення 1, 2, 3» (на відміну від відділення англійської філології, де практичний курс англійської мови викладався в межах трьох дисциплін).

Розглянемо детальніше зміст названих дисциплін мовної підготовки.

Метою курсу «Французька мова для академічних цілей 1» у першому семестрі було забезпечення переходу першокурсників від шкільного рівня вивчення французької мови до її використання в університетській комунікації. Для цього необхідним вважалось поглибити знання традиційної граматики та навчити студентів техніці занотовування навчального матеріалу. Детальніше, протягом семестру майбутні філологи навчались: 1) утворювати та використовувати прості дієслова у всіх видових формах; 2) вживати прикметники, вказівні, відносні та присвійні займенники; 3) утворювати прості речення з перехідними та неперехідними дієсловами (що супроводжуються прямим і непрямим додатком); 4) складати понадфразові єдності із вживанням засобів логічного зв'язку. Також студенти вчилися робити нотатки французькою мовою та за ними складати усний або письмовий текст, знайомились із різноманітними способами вираження думки, вчилися виправляти свої помилки індивідуально або в групі.

З навчальним курсом «Французька мова для академічних цілей 1» тісно була пов'язана дисципліна «Аудіювання, читання, говоріння, письмо», яка включала: 1) методологію читання й розуміння тексту; 2) методологію дослідження усної та письмової презентації невеличкої роботи дослідницького характеру; 3) засоби зв'язності тексту, його логічної послідовності; 4) методологію розгорнення аргументації; 5) усний захист певної світоглядної позиції; 6) усні виступи. Заняття були спрямовані на покращення мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції студентів за допомогою роботи з автентичним аудіовізуальним матеріалом. Майбутні фахівці вчилися: 1) представляти або коментувати в усній та письмовій формі зміст однієї чи більше публіцистичних статей; 2) аргументувати та захищати свій погляд в усному або писемному спілкуванні; 3) представляти французькі художні або документальні фільми; 4) здійснювати дослідження на теми, що стосуються сучасного французького суспільства та усно презентувати хід свого дослідження.

З першими двома дисциплінами безпосередньо пов'язувався курс граматики («Грамматика 1»), який у першому семестрі охоплював такі теми: 1) поняття граматики й мовознавства; 2) словотвір, морфологія; 3) морфема й лексема; 4) частини мови; 5) просте речення; 6) компоненти складного речення; 7) дієслівне речення; 8) стан дієслів; 9) способи дієслів; 10) час дієслів; 11) види дієслів; 12) аналіз тексту. Метою дисципліни було спростити перехід від традиційної граматики до мовознавства. Студенти мали міцно засвоїти головні поняття граматики французької мови та правила їх використання в писемному мовленні.

У наступному семестрі розпочиналась дисципліна «Техніка висловлювання (переказ, структура)», яка базувалась на знаннях і уміннях, отриманих під час засвоєння дисципліни «Аудіювання, читання, говоріння, письмо». Заняття передбачали: 1) читання й переказ текстів; 2) виокремлення головної ідеї та логічних частин тексту; 3) характеристику видів зв'язку в тексті; 4) розгляд тексту в культурно-історичному контексті; 5) характеристику структури тексту. За допомогою текстів різних стилів і жанрів (художнього, публіцистичного, філософського, історичного тощо) студенти вчилися: аналізувати організацію тексту (вичленовувати його складові частини), формулювати головну ідею, виділяти засоби зв'язності.

У другому семестрі знову пропонувалась дисципліна «Французька мова для академічних цілей 2», яка була спрямована на поглиблення знань й умінь майбутніх філологів, отриманих під час засвоєння таких предметів другого семестру, як «Техніка висловлювання 1» та «Фонетика – Фонологія 1». Відповідно головними темами та видами робіт були: 1) розгортання та згортання висловлювань; 2) відповідність буква-звук, правила артикуляції французької мови (диктанти, читання прозових творів, декламація віршів). Студенти вчилися: 1) коментувати орфографію запропонованих текстів; 2) читати тексти в спосіб, який забезпечує його однозначне розуміння; 3) розгортати та коментувати усно певний текст.

У цьому ж семестрі продовжувалось засвоєння граматики («Грамматика 2»). Метою дисципліни було знайомство з природою і функціонуванням традиційної граматики. Майбутні фахівці вчилися аналізувати прості й складні речення на основі різних синтаксичних підходів (функціональний, дистрибутивний, генеративно-трансформаційний).

Дисципліна «Французька мова для академічних цілей 3» у третьому семестрі була спрямована на формування в студентів умінь побудови висловлювань типу «розповідь» та «аргументація». Передбачались такі види роботи: 1) аналіз теми майбутнього висловлювання; 2) складання плану розповіді чи міркування; 3) вибір елементів зв'язності тексту. Майбутні філологи вчилися порівнювати й аналізувати висловлювання щодо: 1) організації ідей навколо плану; 2) відбору необхідної лексики; 3) використання адекватних граматичних конструкцій; 4) сполучуваності фраз за допомогою займенників і сполучників.

У третьому семестрі продовжувалась дисципліна «Техніка висловлювання 2 (аналіз, зв'язок)», яка готувала студентів до здійснення цілісного аналізу текстів різних стилів і жанрів (художніх,

публіцистичних, філософських, історичних тощо). За допомогою спеціально підібраних вправ майбутні філологи вчилися: пояснювати загальний зміст тексту; характеризувати головні елементи його структури; оформлювати письмово висновки, отримані після аналізу тексту. Паралельно вивчались основні твори французької літератури VIII-XX століть.

Дисципліна «*Французька мова для академічних цілей 4*» завершувалась у четвертому семестрі, протягом якого студенти повторювали головні граматичні феномени із наголосом на складному реченні. Збагачувались знання та вдосконалювались уміння, отримані під час засвоєння курсу «Техніка висловлювання 3». Майбутні фахівці поглиблювали знання з таких тем, як: 1) залежний спосіб дієслів; 2) видо-часові форми; 3) непряма мова; 4) порівняння; 5) вираження умови та припущення; 6) вираження причини й результату; 7) вираження мети; 8) вираження протиставлення/заперечення. Також студенти практикувались складати вступи, головні та заключні частини текстів з різноманітними стилістичними варіаціями.

У четвертому семестрі завершувалась дисципліна «*Техніка висловлювання 3 (цілісний аналіз, твір)*». Так, майбутні філологи відпрацьовували уміння цілісного аналізу текстів різних стилів і жанрів (починаючи з формулювання головної ідеї і завершуючи мовностилістичним аналізом), а також уміння написання творів. Робота над останнім передбачала: аналіз теми твору, формулювання проблематики, складання плану, підбір аргументів і прикладів, відбір засобів логічного зв'язку, вичленення та зв'язок абзаців, складання вступу, головної частини, висновків. Це допомагало студентам перевірити рівень сформованості мовних і мовленнєвих умінь, а також готувало для подальшої роботи з написання академічного есе, наприклад, дипломної роботи [2, 42-44].

Теоретична підготовка з мовознавства на відділеннях англійської та французької філології майже не відрізнялась. Так, на відділенні французької філології викладалась такі обов'язкові лінгвістичні дисципліни, як «Вступ до мовознавства», «Фонетика-фонологія», «Морфологія», «Синтаксис», «Лексикологія-Семасіологія», «Соціолінгвістика», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Мова-історія-суспільство» та такі вибіркові: «Прагматика», «Психолінгвістика», «Стилістика», «Нейролінгвістика», «Історія мовознавства». Проте, на відділенні французької філології більша увага приділялась вивченню феномена «мова – культура» шляхом викладання таких дисциплін, як: «Мова, ідеологія, країна», «Мова, культура і політика», «Мова і влада», «Мова і національна ідентичність», «Креольські мови» [2, 52].

Окрім цього, на відділенні французької філології та сучасних мов більша увага надавалась формуванню перекладацької компетенції майбутніх фахівців. Якщо на відділенні англійської філології в кінці XX – початку XXI століття навчальним планом передбачалось вивчення лише однієї дисципліни – «*Перекладознавство*» – протягом одного семестру – п'ятого, то на відділенні французької філології пропонувалось засвоєння двох обов'язкових та однієї вибіркової дисципліни.

Так, у сьомому семестрі викладалась дисципліна «*Основи перекладу*», яка розпочиналась з ознайомлення студентів з історією розвитку перекладознавства та сучасними підходами до проблем перекладу. Після цього майбутні фахівці завоювали такі поняття, як: вірогідність/адекватність перекладу, зрозумілість і ясність, переклад-тлумачення. Після цього студенти вправлялись у перекладі текстів загального змісту. У восьмому семестрі пропонувалась дисципліна «*Практичні проблеми перекладу*», де студенти практикувались у перекладі з французької мови на грецьку як художніх, так і спеціальних текстів (наукових, публіцистичних, реклам, керівництв з експлуатації різноманітних товарів тощо). Особлива увага приділялась питанням перекладу метафор, неологізмів, термінів. Загальною метою дисципліни було усвідомлення студентами механізмів перекладу та врахування культурного компонента під час перекладу з однієї мови на іншу [2, 49].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, зміст навчальних планів і програм підготовки фахівців на іншомовних відділеннях Кіпрського університету наприкінці XX – початку XXI століття дозволяє констатувати їхню відповідність новим вимогам до рівня володіння іноземною мовою. Так, практичний курс як англійської, так і французької мов був спрямований на формування високого рівня іншомовної комунікативної компетенції, а теоретичний блок містив нові лінгвістичні дисципліни, як-от: «Соціолінгвістика», «Психолінгвістика» тощо. Відрізняло навчальні плани підготовки філологів те, що на відділенні французької філології більша увага приділялась практичному курсу з мови, а також пропонувався більший спектр дисциплін з формування перекладацької компетенції майбутніх фахівців.

Щодо перспектив подальших розвідок у даному напрямку, то необхідним є дослідження методів, форм і засобів навчання іноземних мов у вищих закладах освіти Республіки Кіпр.

Література

1. Сисоєва С. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук. – Рівне : Овід, 2012. – 352 с.

2. Οδηγός Προπτυχιακών Σπουδών 2005-2006 του Πανεπιστημίου Κύπρου. – Λευκωσία, 2005. – 255 σ.
3. Πανεπιστήμιο Κύπρου. Τμήμα Αγγλικών Σπουδών. Προπτυχιακά Προγράμματα [Ελεκτροννiη ρεσυρς]. – Ρεζιμ δoςτυπυ : <http://www.ucy.ac.cy/eng/en/academicprogramms/undergraduate>.
4. Πανεπιστήμιο Κύπρου. Τμήμα Γαλλικών Σπουδών και Σύγχρονων Γλωσσών. Γενικές Πληροφορίες [Ελεκτροννiη ρεσυρς]. – Ρεζιμ δoςτυπυ : <http://www.ucy.ac.cy/frml/el/generalInformation>.